

بررسی تأثیر سبک زندگی اسلامی بر تحکیم بنیان خانواده

شیما امیدعلی پور

دانشجوی دکتری مالی - مهندسی مالی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مسجدسلیمان

طلبه سطح دو حوزه علمیه حضرت فاطمه معصومه (س) اهواز

Email: (sh.meraj2012@yahoo.com)

چکیده

سبک زندگی یکی از مهمترین شاخص های ارتقای کیفیت زندگی افراد است. سبک زندگی اسلامی نتیجه تربیت بر اساس آموزه های اسلامی است که مهم ترین عرصه تربیتی خانواده می باشد. شناخت شاخص های سبک زندگی اسلامی، نخستین گام برای تحقق این پدیده در جامعه به شمار می رود. در عصر کنونی نظام خانواده دچار مشکلات و چالش هایی شده که کم کم آن را به سستی و تزلزل می کشاند. جامعه ای که برخوردار از خانواده های سالم باشد، جامعه ای پویا، سرزنده و پر نشاط خواهد بود. استحکام هرچه بیشتر این نهاد اساسی مستلزم اصلاح سبک زندگی است. در این مقاله سعی شده است با معرفی مؤلفه ها و شاخص های سبک زندگی اسلامی و عوامل تحکیم خانواده، تأثیر سبک زندگی اسلامی بر تحکیم بنیان خانواده بررسی شود. روش انجام پژوهش توصیفی می باشد. یافته های پژوهش حاکی از آن است که سبک زندگی منعکس کننده گرایش ها و ارزش های یک فرد یا جامعه است و نهادینه سازی سبک زندگی اسلامی بر استحکام خانواده و اصلاح الگوهای رفتاری فردی و اجتماعی کمک می کند.

کلمات کلیدی: تحکیم خانواده؛ سبک زندگی؛ سبک زندگی اسلامی؛ نظام خانواده

۱. مقدمه

سال هاست که سبک زندگی^۱ غربی مهمترین ارزش های اسلامی را نشانه گرفته است؛ از آنجا که در دین اسلام، خانواده از ارزش والایی برخوردار است؛ از این رو مروجان سبک زندگی غربی بنیان خانواده ها را مورد هدف قرار داده اند. در فرهنگ غربی روابط خانوادگی کمرنگ است، و بی بند و باری موج می زند و حالا تصمیم گرفته اند تا این بی قیدی و بی تعهدی را به میان خانواده های اسلامی بکشانند. برای نجات سبک زندگی دینی، باید به ارزشمند بودن و عوامل تحکیم خانواده پی برد و تلاش کرد تا این رکن اساسی جامعه را سالم نگه داشت. بی شک استحکام، تداوم و تحکیم خانواده - ها به شناخت بیشتر این عوامل و اقدام مؤثر در راستای تقویت عوامل تأثیر گذار و مؤثر در ایجاد محیط سالم برای خانواده ها و کاهش و از بین بردن عوامل مُخِل آسایش و زندگی سالم و خانوادگی می باشد. در ادیان و جوامع مختلف به تشکیل، تداوم و تحکیم خانواده توجه شده، اما دین مبین اسلام به عنوان مکتبی انسان ساز بیشتر از سایر ادیان به تشکیل، تحکیم خانواده و صیانت از تداوم آن پرداخته است. در دین اسلام خانواده نهاد مقدس بیان شده و آن را کانون آسایش، مودت و مهربانی می داند و تأکید بر سعادت و شقاوت جامع انسانی را در سایه اصلاح و یا انحراف خانواده دارد. در قرآن کریم آیات متعددی در راستای اهمیت خانواده و حقوق همسران و فرزندان و والدین آمده و روایات متعدد نقل شده از ائمه اطهار علیهم السلام اکثر به نوعی بر صیانت از خانواده و بکارگیری الگوها و شیوه های صحیح و مناسب در راستای ایجاد زندگی سالم و تداوم استحکام خانواده ها تأکید دارد. خانواده به عنوان اولین کانون زندگی در رفتار شخص در جامعه و میزان موفقیت وی تأثیر زیادی دارد؛ از اساسی ترین مباحث در روند رشد شخصیت، پیشرفت و تعالی انسان به سوی سعادت و فوز ابدی، «خانواده» است. در غرب و در میان افرادی که جهان بینی مادی دارند یا در باورهای دینی ضعیف اند، پیوند اعضای خانواده بر اصل منافع

¹. life style

شخصی و ملاک های مادی قرار دارد [12], [13] و از این باور، ضربه های تلخ و دردناکی را نیز تحمل نموده اند. سبک زندگی اسلامی از آن نظر که اسلامی است؛ بی ارتباط با عواطف و شناخت ها نمی تواند باشد [20]. مهمترین ویژگی سبک زندگی اسلامی در ساحت بینشی، خدامحوری است و در ساحت ارزشی، اخلاق محوری و ارزش مداری و در ساحت هنجارهای رفتاری، تنظیم هنجارها و رفتارهای جامعه بر اساس دستورات الهی در زندگی است. در فرهنگ شیعی، به سبب گره خوردن آن با اعتقاد به امام حی از اهمیت و جایگاه ممتازی برخوردار است و دارای ظرفیت ها و کارکردهای مطلوب و آثار ملموسی است؛ و در زمینه های گوناگون اعتقادی، اخلاقی، تربیتی، سیاسی و اجتماعی اثربخش است و می تواند بینش ها و نگرش های صحیح را ایجاد نماید. کارکردهای این اندیشه، هم ناظر به زندگی کنونی و هم ناظر به آینده می باشد [16]. حال پرسش این است که سبک زندگی اسلامی چه تاثیری در تحکیم بنیان خانواده دارد؟

۲- پیشینه تحقیق

پیشینه ادبیات و مفهوم سبک زندگی به زمانی باز می گردد که افرادی مانند آدلر^۲ (۱۹۹۲) برای نخستین بار این مقوله را شکل بندی کرده و به شکل علمی مورد بررسی قرار دادند. افراد یک جامعه، دارای نوعی خاص از کنش و اعتقاد هستند که سبک زندگی و شیوه زیست آنان را تشکیل می دهد. هر فرد ممکن است در برهه های زمانی مختلف دارای سبک های زیستی مختلفی باشد، اما چیزی که مشخص است آنست که می توان این سبک های زندگی را به وسیله معیارها و مؤلفه هایی شاخصه بندی و افراد را به وسیله آن گروه بندی کرد. به دیگر بیان برخلاف این که افراد ممکن است دارای انواع مختلفی از سبک زندگی باشند، می توان آن ها را بر اساس یک سری الگوهای مشخص دسته بندی کرد. خطیبی و ساجدی (۱۳۹۲)، در مقاله ای در پی شناسایی شاخص های سبک زندگی اسلامی بودند. بر اساس نتیجه گیری آن ها برخی مؤلفه های سبک زندگی اسلامی در بُعد فردی عبارتند از: برنامه ریزی نیکو، نیکو گفتاری و رؤیاهای نیکو. همچنین از جمله مؤلفه های اجتماعی سبک زندگی اسلامی شامل: سلوک متواضعانه، متعبدانه، عادلانه، صادقانه، مجاهدانه و مسئولانه. نتایج تحقیق علیزاده گودرزی و همکاران (۱۳۹۷) با موضوع رابطه سبک زندگی ایرانی اسلامی با تحکیم خانواده نشان داد، سبک زندگی ایرانی اسلامی در تحکیم خانواده موثر است. کریمی لویی (۱۳۹۵) در بررسی خانواده و سبک زندگی اسلامی نشان داد، هر چقدر میزان سبک زندگی دینی و اسلامی در دستور کار فعالیت های فرهنگی قرار گیرد، می توان به کاهش آسیب های روانی و افزایش سلامت خانواده کمک کرد. نتایج تحقیق پورافقی (۱۳۹۵) در نقش سبک های زندگی، درک اجتماعی و روابط خانوادگی در پیش بینی رضایت زناشویی معلمان جوان دریافت که سبک زندگی بر روابط خانوادگی اثر مستقیم معنادار دارد. عاشوری (۱۳۹۳) در تحقیق خود با موضوع سبک زندگی اسلامی راهکار برخورد با گسست نسلی خانواده ها دریافتند که سبک زندگی اسلامی که مبتنی بر اعتدال است، زمینه ساز پیوند عاطفی در خانواده می باشد و از پدیده گسست نسلی جلوگیری می کند. نتایج تحقیقات محمدی و همکاران (۱۳۹۱) با موضوع بررسی رابطه ساده و چندگانه بین سبک زندگی با تعالی خانواده نشان داد، بین ابعاد سبک زندگی و تعالی خانواده هم بستگی مثبت و معنی دار وجود داشت. کجباف و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی در شهر اصفهان با هدف بررسی رابطه سبک زندگی با رضایت از زندگی در میان ۳۰۰ نفر از دانشجویان شهر اصفهان از سه دانشگاه اصفهان، صنعتی و مالک اشتر انجام دادند؛ آن ها نتیجه گرفتند که میان سبک زندگی اسلامی و شادکامی با رضایت از زندگی دانشجویان همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. کتاب «بررسی تأثیر مصرف رسانه ها بر سبک زندگی ساکنان تهران» که توسط سید نورالدین رضوی زاده (۱۳۸۴) نوشته شده، بر این باور مبتنی است که ارتباطات با پیش رو نهادن یا معرفی سبک های متعدد و متنوع زندگی، پابندی افراد را به سبک های سنتی تست کرده و با اشاعه الگوها، ارزش ها و کالاهای مصرفی نوین، به اشاعه سبک های زندگی نوین می پردازد. هدف از این پژوهش تعیین تأثیر سبک زندگی اسلامی بر تحکیم بنیان خانواده است. این تحقیق با هدف نشان دادن تعیین سبک زندگی اسلامی

^۲ . Kurt Adler

بر تحکیم بنیان خانواده، با بهره‌گیری از روش تحلیلی- توصیفی انجام شده و روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای است. دستاوردهای این تحقیق از نوع کاربردی است زیرا سبک زندگی به عینیت‌های بیرونی زندگی افراد و جوامع اشاره دارد؛ به همین جهت خروجی تحقیق حاضر در مرحله عمل نمود پیدا خواهد کرد.

۱. مبانی نظری پژوهش

۳-۱. سبک زندگی

معنای لغوی واژه زندگی، زنده بودن، حیات و مدت عمر بیان‌شده و معنای لغوی واژه سبک، نوع، روش، طرز و شیوه. سبک اثاثیه، شکل دادن یا طراحی چیزی، تطابق با معیار شناخته شده، شیوه‌ای که به ویژه در رفتار اجتماعی متناسب شناخته شده است [9]. در مفهوم اصطلاحی سبک زندگی، دیدگاه‌ها و تعاریف مختلف و گاه متضادی وجود دارد. و اندیشمندانی که به تعریف سبک زندگی پرداخته‌اند به اقتضای نوع نگرشی که دارند، تعریفی از سبک زندگی ارائه کرده‌اند.

تعریف صاحب‌نظران غربی از سبک زندگی

سوبل^۳، سبک زندگی را مجموعه‌ای از رفتارهای قابل مشاهده و بیانگرانه در میان افراد تعریف می‌کند [28] و بر^۴، سبک زندگی را شیوه‌های رفتار، لباس پوشیدن، سخن گفتن، اندیشیدن و نگرش‌هایی می‌داند که مشخص‌کننده گروه‌هایی منزلتی متفاوت است [5]؛ لامونت^۵ و همکارانش، نیز ضمن تأکید بر شیوه سازمان دادن زندگی شخصی، الگوی تفریح و مصرف را بهترین شاخص سبک زندگی می‌دانند «همان». آدلر، به عنوان اولین کسی که این واژه را در روان‌شناسی ابداع کرد؛ سبک زندگی هدف فرد، خودپندار، احساس‌های فرد نسبت به دیگران و نگرش فرد نسبت به دنیا را شامل می‌شود [19]. زیمل^۶ سبک زندگی را این گونه تعریف می‌کند: «سبک زندگی کل به هم پیوسته صورت‌هایی است که افراد یک جامعه مطابق انگیزه‌های درونی و سلايق خودشان و به واسطه تلاشی که برای ایجاد توازن میان شخصیت ذهنی و زیست محیط عینی و انسانیشان به انجام می‌رسانند برای زندگی خود بر می‌گزینند» [27]. به اعتقاد او، فرد از طریق بسط شدید فردگرایی که هدف آن دنبال کردن نمادهای منزلت و مد است، می‌تواند فشارهای زندگی مدرن را تحمل کند. این گونه مصرف کردن راهی برای «اثبات خود» و حفظ اقتدار فردی است. از نظر زیمل مد علاوه بر آنکه منبعث از فشارهای ساختاری کلان شهر است، نماد تمایز طبقاتی نیز است. مد از یک جهت اعلام تمایل برای متمایز شدن از دیگران و بیان هویت فردی و خواست فردیت است، اما از جنبه دیگر جنبه طبقاتی دارد و سبب همبستگی گروهی و تقویت انسجام اجتماعی - طبقاتی است. مد به این لحاظ احساس با دیگران بودن را در فرد تقویت می‌کند (همان، ۱۳-۱۴) لیزر^۷، سبک زندگی را بر اساس الگوی خرید کالا تعریف می‌کند، به نظر وی سبک زندگی نشان‌دهنده شیوه‌ای است که مصرف‌کننده در آن خرید می‌کند و به شیوه‌ای که کالای خریداری شده مصرف می‌شود، بازتاب دهنده سبک زندگی مصرف‌کننده در جامعه است [7]. نکته حائز اهمیت که وجود دارد این است که نظریات و پژوهش‌هایی که در زمینه سبک زندگی در غرب انجام شده است، رابطه تنگاتنگی با مصرف گرایی و درجه انتخاب افراد دارد و عمدتاً بر رویکرد مادی به انسان و جهان مبتنی هستند.

³ . Soubel

⁴ . veber

⁵ . lamon et al

⁶ . Zimmel

⁷ . lizer

تعریف صاحب نظران اسلامی از سبک زندگی

از دیدگاه مقام معظم رهبری، «یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی عبارت است از سبک زندگی کردن، رفتار اجتماعی، شیوهی زیستن، این ها عبارتۀ اخرای یکدیگر است» (بیانات رهبری، ۱۳۹۱/۰۷/۲۳)؛ ایشان از سبک زندگی به عنوان باطن فرهنگ یک جامعه یاد کردند؛ و از دو عنصر هدف و ایمان به عنوان اجزای اصلی تشکیل دهنده سبک زندگی نام بردند. ایشان سبک زندگی را به عنوان معیار خودشناسی فرد دانستند که نخستین گام در اصلاح سبک زندگی است (همان). آیت الله مصباح یزدی نیز در تعریف سبک زندگی فرمودند: «واژه سبک زندگی که در ادبیات امروزی به مثابه واژه کلیدی مطرح شده است، از نظر لغوی و موارد کاربرد گستره وسیعی را در بر می گیرد؛ یعنی از رفتارهای خاصی که هر فردی برای زندگی خود بر می گزیند تا رفتارهای خانوادگی، فامیلی، محلی، شهری، کشوری و بین المللی را قابل اطلاق است؛ از این منظر می توان سبک زندگی را ویژگی های رفتاری انسان تعریف کرد و بر اساس اختلاف این ویژگی ها، تعدد سبک ها را در نظر گرفت... واژه سبک زندگی اسلامی می تواند متضمن این ویژگی ها باشد که فرد مورد نظر نیست؛ بلکه منظور یک رفتار جمعی و اجتماعی است؛ در مسائل اجتماعی نیز همه افراد ملحوظ نیستند و معمولاً روش رایج در جامعه بررسی می شود...» [26]. بر مبنای رویکرد دین شناسانه سبک زندگی عبارت است از: «مجموعه ای از رفتارهای سازمان یافته که از باورها و ارزش ها و نگرش های پذیرفته شده، تاثیر می پذیرد و همچنین متناسب با امیال و خواسته های فردی و وضعیت محیطی وجهه غالب رفتاری یک فرد یا گروهی از افراد شده است» [14]

۳-۲. خانواده

در لغت به معنای خاندان، دودمان، اهل خانه، زن و فرزند و فامیل به کار رفته است [9] و به اندازه ای معروف است که نیاز به تعریف ندارد؛ اما شاید تصور همه از آن یکسان نباشد، حتی برخی توصیف آن را کار مشکلی دانسته و طبق نظر اکثریت مردم چنین تعریف کرده اند: خانواده در نظر بسیاری از مردم به منزله یک واحد اجتماعی است که شامل یک زوج متأهل و فرزندانشان است که در خانه ای در کنار یکدیگر زندگی می کنند [25]. سازمان ملل متحد (۱۹۹۴) در آمار جمعیتی خود، خانواده را چنین تعریف می کند: «خانواده یا خانوار به گروه دو یا چند نفره ای اطلاق می شود که با هم زندگی می کنند؛ درآمد مشترک برای غذا و دیگر ضروریات زندگی دارند و از طریق خون، فرزندانگی یا ازدواج، با هم نسبت دارند. در یک خانواده ممکن است یک یا چند خانواده زندگی کنند، تمام خانوارها، هم خانواده نیستند» [6].

۴. شاخص های سبک زندگی اسلامی

شاخص های اصلی: تربیت زیستی، تربیت اخلاقی و تربیت عقلانی (بیانات رهبر ۱۳۹۱/۷/۲۳).

۱-۴. شاخص های فردی سبک زندگی اسلامی

برخی از شاخص های فردی سبک زندگی اسلامی عبارتند از: عبادت و تقوا، تفکر، راستگویی و صداقت، اهمیت دادن به سلامتی و صبر و خویشتن داری.

۱-۱-۴. عبادت و تقوا

در فرهنگ اسلامی، عبادت دارای دو کاربرد است. الف- معنای عام عبادت، یعنی انسان مسلمان در انجام هر نوع فعالیتی که انجام می دهد نیتش خشنودی و رضایت الهی باشد مثال کار کردن و انجام وظایف شغلی چنانچه با نیت رضایت خداوند باشد، عبادت محسوب می شود و یا ازدواج نمودن فرد یک عبادت محسوب می شود زیرا از این طریق علاوه بر این که از لذت جنسی حلال بهره مند شده و مرتکب گناه نمی شود و توفیقاتی را در انجام تکالیف دینی پیدا می کند. ب- معنای خاص عبادت، اعمال خاصی است که خداوند دستور به انجام دادن آن ها را با نیت تقرب به خود داده است و از دیدگاه فقهی آن اعمال اگر بدون نیت قرب الهی انجام شود، باطل تلقی می شود و مقبول درگاه الهی واقع نمی گردد مانند: نماز، روزه، خمس، زکات و... خداوند در آیه ۵۶ سوره ذاریات هدف از خلقت جن و انس را عبادت ذکر می نماید: وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ «جن و انسان را نیافریدیم جز برای آن که مرا عبادت کنند» [1]. تقوا که ثمره و نتیجه عبودیت و بندگی انسان در برابر ذات باری تعالی می باشد در فرمایش امام صادق(ع) این گونه تبیین شده است «عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (عليه السلام) عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ قَالَ الْإِطَاعُ فَلَا يُعْصَى وَ يُذَكَّرُ فَلَا يَنْسَى وَ يُشْكِرُ فَلَا يَكْفُرُ» ترجمه: ابوبصیر درباره این آیه که «خدا را آن چنان که حق تقواست، تقوا بورزید، از امام صادق سوال کرد ایشان فرمود: مرتبه حق تقوا (خداوند) اطاعت شود بدون عصیان و نافرمانی، و یاد شود بدون نسیان و فراموشی، شکر و حمد شود بدون کفران.

۴-۱-۲. کار و اشتغال

در آموزه های دینی اسلام از کار به منزله عبادت و جهاد در راه خدا یاد شده است. چنانچه در فرمایش امام صادق آمده است: الْكَادُ عَلَى عِيَالِهِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. کسی که برای تامین مخارج خانواده اش تلاش می کند مانند کسی که در راه خدا جهاد می نماید [23]. اشتغال به کار افراد خانواده را در زندگی تحت یک برنامه منظم و منسجم قرار داده و آنان را در روابط اجتماعی و معاشرت با یکدیگر یاری می کند.

۴-۱-۳. مدیریت زمان

در واقع مدیریت زمان معنا ندارد بلکه مدیریت خود انسان از بدو حیات در این دنیا تا زمان مرگ مدنظر است که بر اساس سبک زندگی اسلامی انسان در مقاطع عمر چه تکلیف و وظایفیاز جانب خداوند متعال بر عهده دارد. در مورد اهمیت زمان و مدیریت اوقات عمر در آیات قرآن و روایت معصومین علیه السلام اشاراتی شده است. از جمله آیه شریفه ۳۷ فاطر آمده است «وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نَعْمَرْكُمْ مَا يُتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرْ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ» ترجمه: آن کفار در دوزخ فریاد می زنند پروردگارا ما را خارج کن تا عمل صالح انجام دهیم غیر از آنچه انجام می دادیم در پاسخ به آن ها گفته می شود آیا شما را به اندازه ای که انسان متذکر می شود عمر ندادیم و اندازکننده سراغ شما نیامد پس بچشید (عذاب الهی را) که برای ستمگران هیچ یآوری نیست [1]. در محیط خانواده اگر مدیریت زمان به نظارت و کنترل مناسب اجرا شود، تردیدی نیست که موجب تثبیت سبک زندگی در همه ابعاد آن در اعضای خانواده می شود. به هرصورت، شکل گیری سبک زندگی در خانواده با اجرای مدیریت زمان و کنترل و نظارت برآن به آسانی قابل انجام است؛ بنابراین، می توان گفت تعیین سبک زندگی از آثار مهم مدیریت زمان در خانواده قابل ارائه است.

۴-۱-۴. تعقل و آموزش علم

علم آموزی و تفکر از دیدگاه اسلام دارای جایگاه بسیار رفیع است به طوری که نخستین آیاتی که بر پیامبر گرامی اسلام(ص) نازل گردید. پیرامون تعلیم و تعلم می باشد. أَفْرَأَ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ، خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ، أَفْرَأَ وَ رَبِّكَ الْأَكْرَمُ، الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ

الْإِنْسَانُ مَا لَمْ يَعْلَمْ (علق، آیات ۵۱ تا ۵۲). در میان دانشمندان مسلمان، همیشه این موضوع مورد بحث بوده است که علم مورد تاکید اسلام کلام علماست؟ در کتاب آیین زندگی آمده است که تقسیم علم از این حیث، دینی و غیردینی، تقسیمی نادرست است حقیقت آن است که همه ی دانش هایی که در خدمت اسلام و مسلمانان باشند و به رشد و پیشرفت علمی و دینی و فرهنگی جامعه اسلامی کمک کنند و علوم دینی به شمار آمده و اسلام بر فراگیری آنها تاکید کرده است آنچه مهم است خلوص نیت و الهی بودن انگیزه تحصیل است. با وجود این، آموختن برخی از دانش ها از واجبات عینی بوده و بر هر مسلمانی الزام است که پیش از هر دانش دیگری به آموختن آنها بپردازد. یکی از آن دانش ها خودشناسی است، خودشناسی مقدم بر همه دانش ها و معرفت های دیگر است [15]. در سبک زندگی اسلامی که از بهترین و پویاترین نوع سبک زندگی است از امور گوناگونی جهت ترسیم این نوع از سبک زندگی در کنار آیات قرآن کریم و احادیث معصومین (علیهم السلام) بهره جسته می شود که یکی از آنها، عقل بشری است.

۲-۴. ساختار اجتماعی سبک زندگی اسلامی

ساختار اجتماعی مجموعه روابط و پیوندهائی است که میان افراد، گروه ها و طبقات مختلف یک جامعه برقرار است و نهادها و رفتارهای اجتماعی یا فرهنگی در آن جامعه براساس این روابط ترتیب و تنظیم می یابد. [4]

۱-۲-۴. دین

در جامعه اسلامی دین به عنوان منشا وجدانی و رفتاری فرد و یک عشق و علاقه درونی شده است که در اجتماع و محیط پیرامونی شخص نیز نقش اصلی را ایفا می کند. هدف جامعه اسلامی رشد و تعالی انسان ها و رسیدن آنها به کمال مطلوب الهی است به طوری که امام سجاد(ع) در راستای صیانت از کيان جامعه به افراد جامعه می آموزد که اگر در انجام وظایف اجتماعی کوتاهی شود از خدا عذرخواهی کرده و بر انجام مسئولیت اجتماعی مصمم باشند (صحیفه سجاده).

۲-۲-۴. تعلق خاطر به دیانت

در جامعه ی اسلامی مؤلفه ی تعلق خاطر به دیانت بر دیگر مؤلفه های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی ساختار حیات جمعی ما سایه افکنده است و و بر نقش روحانیت در ساختار اجتماعی تاکید می شود. عنصر نظام بخش و جمعیت بخش حیات اجتماعی، دیانت است؛ آن هم دیانتی که بیش تر حیثیت و هویت فقهی دارد تا اخلاقی و عقیدتی. ترویج فرهنگ تولید، صنعت، توسعه و فعالیت های اجتماعی مناسب، فرهنگ شهادت، ایثار، از خود گذشتگی، بهداشت فردی و اجتماعی، توجه به مصرف مال حلال، آینده نگری با تقویت باورهای مذهبی از خصوصیات ساختار زندگی و اجتماعی مسلمان است. اما در جوامع سرمایه داری، موقعیت مردم در حکومت، از نظر اندیشه های اجتماعی موقعیت یک برده بلکه پایین تر، در موقعیت یک چهارپا تنزل داشته است. علاوه بر مردم، نقش کنش گران فعال اجتماعی هم چون روحانیت نیز تقلیل یافته است. ساختار اجتماعی به سه طبقه بورژوا، متوسط و کارگر تغییر پیدا کرده است [3]. مهمترین ویژگی اجتماعی در جامعه غربی، عدم استقلال روحی و فکری انسان هاست و این عدم استقلال به وسیله کنترل افکار و تحمیل برخی علاقه ها به مردم با ابزار مدرن رسانه ای، هنری و نیز با اعمال ساختارهای غیرانسانی صورت می گیرد. همین عدم استقلال موجب سلطه پذیری بعضی انسان ها می شود.

۵- نتایج

سبک زندگی اسلامی زمینه ساز شکل گیری بنیان های خانواده از جمله شخصیت فرزندان، عامل موثر در ایجاد تعادل روانی و نشاط روحی، مهم ترین عامل توسعه انسانی جوامع به دلیل پرورش انسان های کارآمد و مقاوم، زمینه ساز پویایی اقتصادی و عامل انتقال فرهنگ و ارزش ها به نسل بعدی است. شناخت مؤلفه های سبک زندگی اسلامی، نخستین گام برای تحقق این پدیده در جامعه به شمار می رود و فرهنگ پذیری و جامعه پذیری افراد جامعه از آن شروع می شود. خانواده سالم و کارآمد همواره مهمترین عامل حفظ هنجارها و مقاومترین سد در مقابل تهاجم فرهنگی غرب در قالب سبک زندگی بوده و هست؛ سبک زندگی از منظر جهان بینی قرآنی و الهی، سبکی است منزله از هر نظر و پاکیزه از همه آلودگی ها و هرگونه چیزی که آب زلال زندگی را در کام انسان ناگوار می سازد و هنگامی که ایمان همراه با عمل صالح شود، آن را به بار می نشاند که از آن به عنوان حیات طیبه یاد شده است. این مفهوم از منظر ائمه اطهار علیهم السلام نیز چیزی متفاوت از دیدگاه قرآن نیست؛ به گونه ای که شیوه و روش زندگی صحیح در کلام و سیره پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه معصومین علیهم السلام یکسره مشهود است و اگر در سبک زندگی این بزرگواران عمیق شویم، بهترین راه برای رسیدن به سبک زندگی ایده آل و قرآنی را در اختیار خواهیم داشت. با نگاه اجمالی بر دیدگاه های اندیشمندان می توان گفت، سبک زندگی یک نظام واره و سیستم خاص زندگی است که به فرد، خانواده یا جامعه، هویتی خاص می بخشد؛ بنابراین با توجه به ویژگی های سبک زندگی که بیان گردید، برای اصلاح یا ساخت یک سبک زندگی با توجه به جهان بینی و ارزش های حاکم بر فرد و جامعه، باید اقدام گردد.

۶- پیشنهادات

- وضعیت سبک زندگی فعلی خانواده ها بررسی شود و آن گاه کاستی ها و نقاط ضعف جهت اصلاح مورد توجه گیرد.
- سبک زندگی اسلامی در قالب الگوهای رفتاری معصومین (ع) به خانواده ها معرفی شود.
- فهرستی از مشکلات و کمبودهای اجتماعی ناظر به سبک زندگی اسلامی تهیه شود و هرکس متناسب با تخصص و تجربه خود به چاره جویی بپردازد.
- شناخت هایی را که موجب رفتار دینی می شود یا کمبود شناخت هایی را که موجب ترک روش مطلوب می شود، شناسایی و سعی کنیم آن ها را در جامعه گسترش دهیم.

۷- قدردانی

بر خود لازم می دانم از مدیریت محترم اداره کل امور اقتصادی و دارایی خوزستان که زمینه تحقیق در این پژوهش را فراهم نمودند تشکر نمایم.

۸- منابع

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- آدلر، آلفرد، روانشناسی فردی، ترجمه حسن شرفشاهی. بی جا. تصویر، ۱۹۹۲
- ۳- پیتیر فردیناند، دراگر، جامعه پس از سرمایه داری، ترجمه محمود طلوع، تهران: موسسه خدمات فرهنگ رسا، ۱۳۷۵

- ۴- تامپسون، جان، جهانی شدن و فرهنگ، ترجمه محسن حکیمی، تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی، ۱۳۸۱
- ۵- حسن دوست فرخانی، هادی و رضایی، امید و حسن دوست فرخانی، داود؛ بررسی الگوی آرمانی سبک زندگی از دیدگاه مکتب اسلام، معرفت، سال بیست و دوم، ش ۱۸۶، ص ۲۵، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، ۱۳۹۲
- ۶- حسینی، اکرم، "تحکیم خانواده در آموزه های قرآنی"، پیوند. شماره ۳۵۱، ۱۳۸۷
- ۷- خوشنویس، ناهید، رسانه و سبک زندگی، ماهنامه علمی تخصصی انجمن روابط عمومی ایران، شماره ۷۳، ۱۳۸۹، صفحه ۹- ۱۷
- ۸- دورانت، ویل، لذات فلسفه، زریاب، تهران: انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، ۱۳۷۱
- ۹- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۷
- ۱۰- رستمی، احسان و اردشیرزاده، مرجان، نگاهی به نظریه های سبک زندگی، فصلنامه مطالعات سبک زندگی، سال دوم، شماره ۳، ۱۳۹۲، صفحه ۹- ۳۱
- ۱۱- رضوی زاده، سیدنورالدین، بررسی تأثیر ارتباطات بر تمایل به تغییر سبک زندگی روستایی، رساله دکتری ارتباطات، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۳
- ۱۲- زیبایی نژاد، محمدرضا و سبحانی، محمدتقی؛ درآمدی بر نظام شخصیت زن در اسلام، قم، دارالنور، ۱۳۸۱
- ۱۳- سالاری فر، محمدرضا، خانواده در نگرش اسلام و روان شناسی، تهران، سمت، ۱۳۸۱
- ۱۴- شریفی، احمدحسین، سبک زندگی به عنوان شاخصی برای ارزیابی سطح ایمان، مجله معرفت فرهنگی اجتماعی، سال سوم، شماره ۳، ۱۳۹۱، صفحه ۴۹- ۶۲
- ۱۵- شریفی، احمدحسین. آیین زندگی، نشر معارف، ۱۳۹۶
- ۱۶- ضمیری، محمدرضا و کارگر، رحیم و ملکی راد، محمود؛ کارکرد مهدویت در ارائه الگوی سبک زندگی اسلامی، فصلنامه علمی پژوهشی اسلام و مطالعات اجتماعی، سال ششم، شماره چهارم (پیاپی ۲۴)، بهار ۱۳۹۸، صفحات ۷-۳۳
- ۱۷- عاشوری، جمال، سبک زندگی اسلامی راه کار برخورد با گسست نسلی خانواده ها، نشریه پژوهش های اجتماعی اسلامی، دوره ۲۰، شماره ۱، ۱۳۹۳
- ۱۸- عزیززاده گودرزی، محبوبه و ملک دار، مریم و حسن تبارکاشی، معصومه؛ رابطه سبک زندگی ایرانی- اسلامی با تحکیم خانواده، آموزش و پرورش شهرستان بابل، ۱۳۹۷
- ۱۹- فیست جی و گریگوری جی فیست، نظریه های شخصیت، یحیی سید محمدی، تهران: نشر روان، ۱۳۹۱
- ۲۰- کاویانی، محمد، درسنامه سبک زندگی (با رویکرد تجویزی)، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴
- ۲۱- کجیاف، محمدباقر، رابطه سبک زندگی اسلامی با رضایت از زندگی دانشجویان دانشگاه های اصفهان، مجله روانشناسی و دین، اصفهان: سال چهارم، شماره چهارم، ۱۳۹۰، ۶۱-۷۴.
- ۲۲- کریمی لوئی، علی، خانواده و سبک زندگی اسلامی، نهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۳۹۵
- ۲۳- کلینی، محمد بن یعقوب، فروع کافی، تهران، ناشر دارالکتب الاسلامی، ۱۴۰۷ ه.ق.
- ۲۴- محمدی، رحمت اله و احمدی، سیداحمد و اعتمادی، عذرا و فاتحی زاده، مریم و عابدی، احمد؛ بررسی رابطه ساده و چندگانه بین سبک زندگی با تعالی خانواده، فصلنامه مشاوره و درمانی خانواده، سال سوم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۲.

۲۵- محمودیان، حسین و دیگران؛ دانش خانواده، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها، سمت،

۱۳۸۷

۲۶- مصباح یزدی، محمدتقی، اخلاق درقرآن، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی(ره)، ۱۳۹۱

۲۷- مهدوی کنی، محمدسعید، دین و سبک زندگی، چاپ سوم، تهران: دانشگاه امام صادق(ع)، ۱۳۸۷

۲۸- ولی زاده، محمدجواد، ضرورت ارائه تعریف بومی اسلامی ایرانی از سبک زندگی، مهندسی فرهنگی. ش ۷۵،

تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲